

Francišek Ks. vitez Miklošič.

(Spisal Božidar Flegerič.)

Kdo bi si mislil, da se je v tako nepoznanem kraju, kakor je tri četrt ure od Ljutomer oddaljena vinska gora Radomerščak, porodil silni „velikan učenosti“, kakor je bil Francišek Miklošič! V Radomerščaku so že v minulem stoletju gospodarili Miklošičevi predniki in 18. malega travna leta 1789. se je ondi porodil Jurij Miklošič, oče našega učenjaka. Jurij je še mlad prevzel gospodarstvo in se oženil z Marijo Zobovičevo, doma z Vinskega Vrha v sosednji župniji sv. Miklavža. Lepo posestvo Marijinih roditeljev je sedaj v tujih rokah. V Radomerščaku se je porodil dné 20. listopada l. 1813. Francišek Miklošič.

V rojstvenem kraju mladi Francišek ni ostal dolgo časa, ker l. 1817. sta se preselila roditelja v Ljutomer, neznaten trg, ki je samo zbok izvrstnega vina na glasu. V Ljutomeru je Francišek začel hoditi v šolo. Prvi učitelj mu je bil Fr. Reholec, ki je stoprav letos umrl. Mladi učenec je bil jako bistre glave ter je z živim duhom oživiljal in razveseljeval svojo mlado šolsko družbo.

Frančiškovega izvrstnega napredka v šoli se je oče zelo veselil in zato se je odločil dati ga dalje šolat, kar je odobril njegov stric, v oni dobi župnik v Središču.

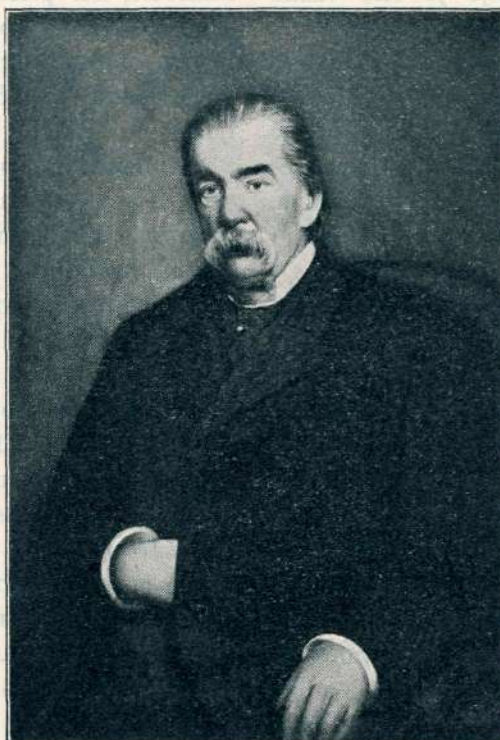
„Dom in svet“ 1898, št. 9.

Jeseni l. 1824. se je dal Miklošič v Varaždinu zapisati v latinske šole, a dovršil je tukaj samo dve. Leta 1826. je prišel mladi dijak v Maribor v šolo, kjer je dovršil vso

gimnazijo, t. j. od tretjega do sedmega razreda. V šolah je bil zmerom prvi. Klasična jezika je znal korenito, da je včasih spravil v zadrego svoje profesorje. Nekatera njegova dela so pisana v krasni latinščini.

Kot dijak je hodil Miklošič o počitnicah domov k starišem. V Ljutomeru je rad obiskoval svoje znance iz otročjih let. Često je bil pri svojem prijatelju, slavnem pesniku Stanku Vrazu v njegovem prekrasnem rojstvenem kraju Cerovcu blizu Svetinj. Vrazova hiša je bila v oni dobi imovita, in pokojni starejši pesnikov brat

Josip mi je pripovedoval, da je Miklošič v družbi bil rad vesel in da je kaj rad, toda zmerno pil izvrstno ondoto vino. Kakor je od Prešerna tri leta starejši Caf rad zahajal k Prešernu, tako rad je zahajal tri leta od Vraza mlajši Miklošič k Vrazu, in oba odlična učenjaka sta imela na oba slavna pesnika velik vpliv, imajoča za pesništvo mnogo več zdravega razuma, nego ga je imel „veliki gromovnik“ Kopitar, kakor ga je šaljivo in zbadljivo imenoval Prešeren.

Slikal Rom. Fekonja.

Frančišek Ks. vitez Miklošič.

Dovršivši z odličnim uspehom latinske šole, odšel je Miklošič pod jesen l. 1830. v Gradec, kjer se je učil tedanje modroslovje t. j. 7. in 8. razred. V Gradcu so se bistroumnemu in ukaželjnemu mladeniču odprla vrata v novo življenje. Tedaj je bilo v Gradcu več za domovino vnetih mladeničev: Stanko Vraz, Murko, Jakob Košar, Caf in pozneje Davorin Trstenjak. S temi je Miklošič navadno občeval; rad se je tudi družil v Gradcu z internovanimi Poljaki, ki so bili: grofa Vladislav in Tadej Ostrowski, Kamienski in Pokrzywnicki. To druženje je bilo važno za njegovo bodoče življenje.

Miklošič se je vse šolsko leto marljivo učil, a o počitnicah je potoval v neznane mu kraje slovenske domovine. Leta 1831. je prišel z Murkom v Ljubljano, kjer se je seznanil s Čopom, Kastelcem in Prešernom, kateri se ga v Vrazovih pismih prijazno spominja.

Jeseni l. 1837. je bil Miklošič povzdignjen za doktorja modroslovja. Tudi pravoznanstva se je učil že štiri leta. Meseca pros. l. 1837. je po smrti dr. Polstererja dobil filozofijsko stolicu in je predaval o filozofiji malone dve leti, od pros. l. 1837. do konca malega srpana l. 1838. V vseučiliškem poročilu je zapisano, da je Miklošič predaval o teoretični in moralni filozofiji in o zgodovini filozofije.

Nekateri mislijo, da Miklošiču ni bila po volji tedanja oblika naučnega predavanja in da se je zato odločil za odvetništvo, a jaz sem često slišal iz ust pokojne g. F. M., žene pokojnega I. M., učitelja pri sv. Bolfenku, matere g. K. M., sedaj profesorja v Kromerizu, ki je bila tedaj v Gradcu, da so Miklošiča na vseučilišču njegovi krajani premalo spoštovali, nekateri celo tikali in da je zaradi tega ostavil učiteljsko stolicu. Bilo, kakor bilo; za Miklošiča samega in za vse Slovenstvo je bila sreča, da je odšel na Dunaj, kjer je že l. 1840. postal doktor pravoznanstva. V službi je bil pri odvetniku dr. Mihaelu Bachu, katerega sin Aleksander je bil pozneje minister.

Kakor sem že rekel, bilo je občevanje s Poljaki v Gradcu važno za Miklošičevo bo-

dočnost; on se ne bi mogel lahko seznaniti in sprijateljiti s Kopitarjem, da mu ni bil dal poljski grof Vladislav Ostrowski priporočilnega pisma, ker Kopitar je bil od narave osoren, kakor je pisal Davorin Trstenjak v nekem časopisu. Tudi največji sedanji slavist dr. V. J. je pisal v neki staroslovenski čitanki, katero je izdal kot gimn. profesor v Zagrebu, po priliki to-le: „Kopitar bijaše veoma oštro-uman i sila učen čovjek, ali strastan i neznosit.“ Kopitar se je hitro uveril o izrednih darih za učenje jezikov, katere je imel mladi Miklošič, ker prišedši na Dunaj je znal korenito slovnico, dobro je znal tudi klasična jezika, potem angleški, francoski in italijanski jezik, poljščine se je naučil od Poljakov v Gradcu.

Miklošič in Kopitar sta vsak dan redno po več ur občevala, pogovarjaje se na shodih in izprehodih o znanosti, kar je Miklošiču mnogo koristilo.

Kopitar je nagovarjal mladega si prijatelja, naj prestopi v službo v ces. dvorni knjižnici, v kateri je bilo mnogo nakopičenega gradiva za slovansko filologijo. Kopitar se je jako trudil, da bi se osnovala na Dunaju stolica: „linguae slavicae antiquissimae communis et ecclesiasticae.“

L. 1844. je bilo v dvorni knjižnici jedno mesto prazno. Kopitar je takoj začel nagovarjati Miklošiča, naj prosi za to mesto, katero je tudi dobil. Bil je v tej knjižnici skriptor od l. 1844. do 1862.

Miklošič je bil presrečen v znanstvenem svetišču, a to srečo je isto leto dvakrat skatila nemila smrt; pobrala mu je namreč nepozabnega učitelja in iskrenega prijatelja Kopitarja in drago mater, katero je nad vse ljubil. Oče mu je bil umrl dné 16. listopada l. 1879. v 91. letu. Starec je bil nenavaden pojav: sključen, majhne postave, a sila bistrega duha, dovtipen, prekšen in nagajiv. Vsako tudi večje društvo je znal izvrstno zabavati, pripovedujoč slane smešnice o bližnjih mu sosedih Veržejcih.

L. 1844. je videl Miklošič zadnjikrat Ljuto-mer, kjer je dobil zaradi slabe pitne vode trešljiko, katere se ni mogel dolgo rešiti.

Po Kopitarjevi smrti, katerega je zelo čislal, bil je Miklošič cenzor slovanskim, novogrškim in rumunskim spisom ter se je začel korenito učiti sanskrta.

Miklošič je bil že tedaj prvak med slavisti. To se vidi iz njegovega prvega spisa l. 1844. Ta spis je ocena Boppovega (1791 do 1867) dela: „Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Griechischen, Lateinischen, Litthauischen, Gothischen und Deutschen.“ Bopp je v tem delu razlagal staroslovenščino in druge slovanske jezike. Ocena je bila priobčena v časniku (Jahrbücher, 1844., Bd. 105), in Miklošič v njej priznava, da mora vsak Slovan biti Boppu hvaležen, a uči Boppa deklinacije in konjugacije staroslovenščine; razlaga sufiks in besede. Bopp je bil oče primerjajoči filologiji, a vendar je bil med njim in Miklošičem velik razloček. Ta ocena je opisana nenavadno bistroumno.

Leta 1845. je izdal Miklošič v Lipskem prvo svoje samostojno delo, v katerem je pokazal načrt, kako je kanil pospeševati slavistiko. To delo ima naslov: „Radices linguae slovenicae veteris dialecti.“ Tu podaje učenjak besedne korenine. Miklošič je prvi kritično preiskaval slovstvene spominike staroslovenskega jezika (16 rokopisov in dve bibliji). To preiskovanje je porodilo delo: „Radices“ in „Lexicon“ (1850).

Češki učenjak P. I. Šafařík je istega leta pisal v časniku češkega muzeja, da ta knjiga mnogo več daje, nego skromni naslov obeta. Šafařík in Miklošič sta si bila prijatelja, toda Šafařík je bil drugačen, nego se je kazal Miklošiču, kar se jasno vidi iz pisem, katera je pisal Pogodinu (1800—1875). Svoobodno rečem, da so si bili učenjaki tedaj nekako zavidni. Hanka (1791—1861) je raztrosil glas med učeni svet, da je „Radices“ spisal Kopitar, a ne Miklošič. Miklošič je na taka obrekovanja Hanki pošteno odgovoril in ga osramotil.

Kopitar in Miklošič sta trdila, da se je staroslovenščina govorila v Panoniji, a Hanka in protestant Palacky sta mislila, da tičijo v trditvi teh dveh slovenskih učenjakov kake katoliške namere.

Take neugodne razmere niso motile Miklošiča; on je delal jako marljivo. L. 1845. je izdal: „St. Joannis Chrysostomi homilia in ramos palmarum.“ Ta rokopis je iz XI. stoletja, in leta 1847. je izdal: „Vitae Sanctorum in Vita S. Clementis, episcopi Bulgarorum.“ Ta rokopis je tudi iz XI. stoletja. Na stroške cesarske akademije znanostij je izdal l. 1851.: „Monumenta linguae palaeoslovenicae“, za katero delo ga je cesar z dragim prstanom odlikoval. L. 1854. je prišla na svetlo: „Chrestomatia palaeoslovenica“. Ti slovstveni spominiki imajo vsi kritične opomnje.

L. 1848. je bil v naši državi prvi ustavodavni državni zbor. V volilnem okraju svetega Lenarta v Slov. goricah so naši rojaki v ta zbor izvolili Miklošiča in on se je tega zbora udeleževal istega leta na Dunaju, a l. 1849. v Kromerizu. To je bilo Miklošičevo javno delovanje in zraven tega je bil predsednik slovenskemu društvu „Slovenija“ na Dunaju.

V oni dobi je bil nekaj časa najvplivnejši državnik minister grof Stadion, s katerim se je Miklošič seznanil in sprijateljil, in po tem hvalevrednem možu je dobil naš že tedaj slavni rojak dné 30. malega travna l. 1849. cesarski odlok, v katerem je bil imenovan izrednim profesorjem slovanskih jezikov in slovanskega slovstva na dunajskem vseučilišču. Za tako imenitno mesto je bil Miklošič popolnoma pripravljen. Ne dolgo potem je bil povabljen na vratislavsko vseučilišče, a ni šel, ker ga je minister grof Thun l. 1850. imenoval rednim profesorjem. Tudi v Berolin so ga klicali, a zaman. Kot profesorju so bile Miklošiču glavne težnje pisati knjige za svoje učence. Že l. 1850. je izdal tri učene knjige: 1. „Lautlehre der altslovenischen Sprache.“ 2. „Formenlehre der altslovenischen Sprache“, in 3. „Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti“ in cesar ga je odlikoval z zlato svetinjo za znanosti in umetnosti za besednjak, ki je posvečen bivšemu srbskemu knezu Mihajlu Obrenoviću.

Cesarska akademija znanostij je izvolila Miklošiča l. svečana leta 1848. dopisujočim

udom. Tudi je bil ud raznih slovanskih, francoskih in nemških učenih društev.

Leta 1848. so sklenili akademiki na Dunaju razpisati nagrado glasoslovju slovanskih jezikov, in v seji dné 26. vel. travna l. 1851. je poročal predsednik, da je akademija dobila razpisano glasoslovje, imajoče geslo: „non fumum ex fulgore“. O tem delu je poročal Šafařík, da je izvrstno, kakoršnega še nimajo Slovani, a Palacky je je priporočal za nagrado. Ta „non fumum ex fulgore“ je bil Miklošič in je dobil nagrado 1000 glđ.

Dné 28. mal. srpana leta 1851. je izvolila akademija Miklošiča pravim udom. Po Wolfovi smrti l. 1866. je postal tajnik filozofsko-zgodovinskega oddelka. Miklošič je bil neumorno delaven akademik, in akademija ga je največ s tem častila, da mu je pomagala izdavat večja dela.

Miklošič je bil trikrat dekan filozofske fakultete, l. 1854. je bil celó rector magnificus dunajskemu vseučilišču. L. 1854. je bilo Miklošiču izročeno vodstvo znanstvene izpraševalne komisije za gimnazijske učiteljske kandidate, katero službo je opravljal do leta 1879.

Leta 1852. je Miklošič vzel v zakon hčer nekega Eichenfelda, kateri je tudi služboval v dvorni knjižnici, a leta 1867. mu je umrla ta blaga žena, zapustivši očetu dva sina.

V cesarskem pismu z dné 9. svečana l. 1862. je imenoval svetli cesar Miklošiča dosmrtnim udom gospodske zbornice, a s cesarskim odločilom z dné 23. mal. srpana l. 1863. mu je podelil Leopoldov red in že dné 20. vel. srp. leta 1864. je dobil plemstvo dednega viteštva.

Okoli l. 1856. se je začelo kazati, da se bodo šole preustrojile. Že l. 1849. je dal minister uka Miklošiču nalog, naj sestavi slovenske čitanke za višjo gimnazijo, katerim naj bi pridejal pregled slovenskega slovstva. In tako smo dobili slovenske čitanke prvič l. 1853.

Sedaj nam je treba še nekaj poročati o Miklošičevem potovanju. Meseca velikega srpana l. 1851. je odplul po Donavi v Črno morje, kjer ga je zasačila 48 ur trajajoča

huda burja, in ko je ta prenehala, dospel je v Bospor in v Carigrad. Miklošič ni potoval, da bi pregledaval rokopise v imenitnih knjižnicah po velikih mestih, ker tega je dovolj na Dunaju, temveč da se je potujoč okrepčal. Leta 1836. in 1842. je bil v Italiji, l. 1852. na Francoskem in na Nemškem. Rad je bil v Ljubljani vsaj nekaj dni. Leta 1856. je prišel v Dalmacijo in Črno goro. Plod njegovega potovanja v Dalmacijo je bila nova knjiga, katero je izdal l. 1858. pod naslovom: „Monumenta serbica spectantia historiæ Serbiæ, Bosniæ, Ragusiæ.“ To zbirko je dobil v dubrovniškem arhivu. Obsega v srbskem jeziku 500 listin od l. 1189. do 1618. V Črni gori naš slavní rojak ni bil tako srečen kakor v Dalmaciji; knez ga je vsprejel hladno, ker je bil nastal nesporazum med avstrijsko in črnogorsko vlado. Črnogorci so našemu slavnemu rojaku dali samo jedno staro listino, katera pa ni bila mnogo vredna; ostalih mu niso hoteli pokazati.

Od leta 1860. ni Miklošič več zapustil Dunaja. Nanj se je kot na največjo avtoriteto v slovanskem jezikoznanstvu oziral ves učeni svet. Po Kopitarjevi smrti je občeval največ z Vukom in Daničićem, a dopisoval si je s Pogodinom, Schleicherjem in I. Grimmom. Šafaříka, Palackega, Gaja in Kukuljeviča je poznal osebno.

Miklošičevi predniki so za slavistiko malo storili. To so bili samo neznatni početki. Leta 1783. je osnovala cesarica Katarina II. rusko akademijo, ki je imela namen: razvijati, čistiti in bogatiti ruski jezik. Ta akademija je nabrala gradivo slovarju, ki je izšel l. 1787.—1789.

Taka slovstvena podjetja so bila samo podstava novejši znanosti, t. j. primerjajočemu jezikoslovju. S to znanostjo se je v Slovanih prvi pečal I. Dobrovsky (1753 do 1829); on je izdal leta 1822. staroslovensko slovnico, v kateri je mnogo gradiva, toda brez kritike, ker pisatelju niso bili znani najstarejši staroslovenski spominiki, tudi ni imel pojma o glasoslovju.

To je bilo začetno razvijanje, na katerega osnovi je spisal Rus Aleksander Vo-

stokov (l. 1781.—1864.) svoje zelo imenitno knjigo: „Razsuzdenie“ (1820); v tem delu nam je podal pisatelj kritični nauk o staroslovenščini.

Zraven Dobrovskega in Vostokova ima za slovansko znanost tudi Kopitar velike zasluge. Kar je pa od tedaj pa do danes pridobila slavistika, pridobila je od Miklošiča, kateri ji je nadelal pot do daljšega razvoja.

Miklošič je spisal mnogo manjših razprav v nemščini in latinščini, katerih zaradi preozkega prostora ne moremo navajati. Delo: „Le préfix roman ‚dis‘ en albanais“ je pisano v francoskem jeziku izšlo leta 1871. v Parizu.

Leta 1883. je praznoval 70 letnico svojega življenja in 30 letnico svojega službovanja. V ta namen je bila v Ljutomeru početkom meseca kimovca sijajna svečanost, kjer je imel slavnostni govor pokojni Božidar Raič. Sešlo se je mnogo odličnjakov. Med njimi je bil pokojni kanonik dr. Rački, vseučilišni profesor dr. Krek, pokojni gim-

nazijski profesor Valjavec, prof. Šuklje itd. Dne 7. sušca l. 1891. pa je odbila zadnja ura temu slavnemu Slovencu.

Miklošiča so častili vsi učenjaki, akademije, učena društva in vladarji; z bivšim srbskim knezom M. Obrenovićem sta si bila osebna prijatelja. Razven že omenjenih časti je bil Miklošič c. kr. dvorni svetovalec, vitez cesarskega avstrijskega Leopoldovega reda, vitez cesarskega ruskega reda sv. Ane drugega reda, vitez kr. pruskega reda pour le mérite, dosmrtni ud gospodske zbornice, pravi ud in tajnik ces. akademije znanostij na Dunaju, ud krakovske, zagrebške, berlinske in monakovske akademije, ud društva znanostij v Göttingenu in Kopenhagenu, dopisujoči ud petrograjske akademije in francoskega zavoda Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, ud kr. češkega društva znanostij, častni ud zgodovinskega društva na Štajerskem, istega društva v Zagrebu, ud vseučilišča v Krakovu, Matice Slovenske v Ljubljani.

Med svet!

Med svet srce ti koprni,
Med šumni svet, nedolžno dete,
Da tam sprostiš vezi zapete,
Da tam srce se razvedri.

Kot tvoje mnogo je srcé
Po svetu širnem hrepenelo;
A mnogo v njem je krvavelo,
Točilo grenke je solzé.

Solzé točilo, ker nazaj
Ni moglo v čase spet nekdanje,
Ker vse so varale je sanje,
Ker strt je bil nekdanji raj.

Zato nikar od doma proč,
Nikar v temi ne išči svita.
Nesreča bridka v njej je skrita
In pa kesanja ogenj vroč!

F. S. Finžgar.

Nestalnost.

Nestalen je človeški razmišljaj
Kot lahko péro sredi vetra.
Ljubezni dom si ti, srcé, sedaj,
Pri starih pak so bila — jetra.

Anton Medved.